

ADLİ DİLBİLİM
Utku TANRIVERE

Ankara: Adalet, 2025, 109 sayfa, ISBN: 9786253772116

Nihat ÜLNER

Dr. Utku Tanrıvere, 1991 yılında Ankara’da doğmuş, örgün eğitimini burada tamamladıktan sonra Hacettepe Üniversitesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde yüksek öğrenime başlamıştır. Burada lisans öğrenimine devam ederken kriminoloji, kriminalistik ve adli dilbilimle ilgilenmeye başlamış, 2013 yılında lisans derecesiyle mezun olmuş, ayrıca 2016 yılında Anadolu Üniversitesi’nin uzaktan öğretim programıyla uluslararası ilişkiler lisans derecesi almıştır. Daha sonra yine Hacettepe Üniversitesi’nin Adli Bilimler Anabilim Dalı’nda intihar mektuplarının psikodilbilimsel özelliklerine dair yazdığı tezle 2016 yılında yüksek lisans, sosyal medya paylaşımları üzerindeki yazar tanıma çalışmasıyla da 2020 yılında doktora derecelerini almıştır. Çalışmalarına bağımsız araştırmacı olarak devam eden yazar, bu ilk kitabından önce çeşitli makaleler ve kitap bölümleri kaleme almıştır.

Bu incelemede, yazarın 2025 yılında yayımlanan “Adli Dilbilim” adlı kitabı konu edilmektedir. Kitap; başlıkları “Giriş”, “Temel Kavramlar”, “Tarihçe”, “Veri Sorunu” ve “Uygulamalar Üzerine” olmak üzere beş ana başlık içerir. Adli dilbilimin Türkçe yazınında temel bir başvuru kaynağı olması amacıyla hazırlanmış, bu çerçevede kapsamlı bir içerik sunan kitap; ilk bölümde sırasıyla adalet, adli bilimler ve dil konularını izleyerek okuyucuyu çalışmanın odağına hazırlamakta, ardından adli dilbilimin temel kavramlarını, konu ve biçim yönünden kapsamını, ilişkili konular ve ayrımlarını, uluslararası ve Türkçe bilim yazınlarındaki tarihçesini, alanın sosyal ve beşeri doğası nedeniyle önemli bir sorun olarak ortaya çıkan veriye erişim konusunu ve kimi uygulama alanlarına dair tartışma ve önerileri ele almaktadır.

Yazarın ortaya koyduğu temel iddia, adli dilbilimin sadece teknik ve bilimsel bir uzmanlık olmadığı, bunun yanı sıra adli süreçlerde gerçeğin ortaya çıkarılmasına yarayan bir yorumlama ve delil elde etme aracı olduğu yönündedir. Bu ifade, birden fazla bölümde ve farklı bağlamlarda somutlaştırılıp tekrar edilerek güçlendirilmektedir. Gerçekten de dilin, herhangi bir iletişim aracı olmasının

ötesinde düşüncenin de temelinde yer alışı ve aynı zamanda iktidar ilişkilerinin, toplumsal ilişkilerin, kurumsal ilişkilerin merkezinde oluşu; bu iddiayı destekleyen argümanlar olarak okunmaktadır. Bu farklı işlevlerin ön plana çıktığı perspektifler olarak adli dilbilimin iki temel konu başlığını, soruşturmacı ve betimlemeli adli dilbilimi açıklayan yazar bu iki başlığın ayrışmasının esaslarını yalın bir dille ortaya koyarken ilgili diğer alanlar olarak hukukdilbilim ve adli nitelikteki çeviri çalışmalarına da değinir. Özellikle betimlemeli adli dilbilim ve hukukdilbilim kapsamında üretilen kimi metinlerin zaman bakımından kesişmesine dikkat çekilerek bunlar arasındaki ayrılık detaylıca ele alınır ve tartışılır. Analitik biçimde sunulan bu tartışma ise hukuk diline ilişkin Türkçe alan yazınında yer alan yaklaşımı ve dolayısıyla Türkçe hukuk dilinin kurumsallaşmış özelliklerini ifade eden kaynaklar ile uluslararası yazında yer alan kavramsal fikir ve tartışmalarla tutarlı görünmektedir. Henüz Türkçe yazında ihtiyacı ortaya çıkmamış bir tartışmanın sunulması güçlü biçimde bir ayırım ortaya konulması, gelecekte ortaya çıkabilecek belirsizlik veya karışıklıkların önlenmesi adına dikkat çekicidir. Bu bağlamda çeviri çalışmalarının da hangi durumlarda adli dilbilim kapsamında değerlendirilebileceğine ilişkin görüşler sunulmuş ve kesin yargılardan kaçınılarak uygulamaların, tıpkı adli dilbilimin özünde olduğu gibi, amaç veya bağlamlarının esas alınması gerektiği kanaati ortaya konulmuştur.

Alanın konu kapsamından ayrı olarak, incelenen materyalin biçimsel yönüyle de bir kapsam sunulmuş ve bu bakımdan “söz incelemesi” ve “ses incelemesi” ayrımları ortaya konulmuş, ses incelemelerinin, dilbilimin konusu olan fonetik ve fonolojinin dışında ve ötesindeki uygulamaları da kapsadığı belirtilmiştir. İncelenen kitap, bu bakımdan sözün incelendiği adli dilbilim konularını esas almaktadır. Öte yandan, ses incelemesine ilişkin yer verilen geniş kapsam bilgisi ve bu çalışmaların dilbilimsel olan ve olmayan yönlerinin yöntem bakımından iç içe geçmişliğinin, adli dilbilim ile belge incelemelerinin birbirine karıştırılmasına yol açtığından ve bu karışıklığa kimi bilimsel nitelikteki çalışmalarda da rastlanıldığından söz edilmektedir.

Adli dilbilimin, bir fikir ya da öz bakımından uygulama olarak tarihlenmesi iddiası bulunmamakla beraber alanın kurumsallaşmasına yönelik bir başlangıç noktası olarak uluslararası yazında 1968, Türkçe yazında ise 2016 yılının öne çıktığını belirten yazarın; özellikle Türkçe veriyle veya Türkiye merkezli yapılmış az sayıda çalışmayı, daha önce sözü edilen soruşturmacı ve betimlemeli adli dilbilim başlıkları altında gruplandırarak okuyucuya bir okuma listesi de sunduğu söylenilebilir.

Gerçek adli veriye erişim bakımından karşılaşılan zorlukların, alternatiflerin ve bu alternatiflerin sınırlılıklarının ortaya konularak daha önce ifade edildiği gibi alanın doğası gereği gerçek veriyle çalışmanın niçin önemli olduğu, pozitif bilimlerle yapılan kıyaslamalarla açık ve çarpıcı biçimde ortaya konulmaktadır. Yazar, alanın potansiyelinin ortaya konulması ve özellikle soruşturmacı uygulamalarla adaletin yerini bulmasına sağlanabilecek katkı bakımından bu konu üzerinde özellikle durmuş ve alandaki araştırmacılara alternatif veri kaynaklarını gösterirken karar vericilere de önemli bir çağrıda bulunmuştur.

Son olarak uygulamalara ayrılan bölümde yazar, spesifik bir uygulama gerçekleştirmeyip uygulamaların doğası üzerine tartışma ve önerilere yer vermiştir. İletişimsel amaç, yani bir kimsenin bir sözü niçin söylediğinin tespit edilmesinde tehdit ve hakaret kavramları birer örnek olarak gösterilip dilbilimsel bilgi ve yöntemlerin kullanılabilmesine değinilirken bu konunun ceza hukukundaki kast ile örtüştüğü, dolayısıyla adli dilbilim uygulamasıyla hukuki değerlendirmenin birbirine karışabileceği ve bu konunun hukukçular tarafından da tartışılmasının gerekli olduğu belirtilmiş; jargon konusuna gelindiğindeyse kavramın doğasına ve kapsamına ilişkin çeşitli örneklerle derinlikli bir tartışma ortaya konulsa da sonuçsuz bırakılan bu fikirlerin gelecekte netleştirilmesi gerekliliğine vurgu yapılırken, eleştirel yaklaşıma fazla ağırlık verilmeden konunun adli boyutu esas alınmıştır. Yazar tanıma konusunda da hem uluslararası hem de Türkçe yazından bilgi ve örneklerle temel kavramlar ortaya konulmuş, çeşitli kaynaklarda kullanılan “dilsel parmak izi” metaforuna da hem yine yazına atıfta bulunularak hem de yazarın kendi eleştirel yaklaşımıyla karşı çıkılmış, böyle bir adlandırmanın niçin doğru olmadığı detaylıca tartışılmıştır. Uygulayıcının sezgisel tespitlerine ilişkin görüş ve önerilerle sonlandırılan bölümde, dilin daha önce belirtilen pozitif bilimlerdeki kadar kalıcı ve bağlamdan etkilenmeyen bir malzeme teşkil etmediği ve bu nedenle bilimselliğin ön planda tutulmasına ayrıca önem verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Türkiye’deki soruşturmacı ve betimlemeli adli dilbilim çalışmalarını, ilişkili olduğu belirtilen hukukdilbilim ve adli bağlamda çeviri konularıyla birlikte ilk kez bütünlüklü bir biçimde ele alan ve bu anlamda ilk sistematik çalışma teşkil eden kitap, ülkedeki araştırmacılar için bir başlangıç noktası sunmakla beraber adli bilim, hukuk ve dilbilim arasında bir köprü inşa etmektedir. Dilbilim kavramlarının adli bağlamlara uyarlandığı, gerek hukuk gerekse adli bilim alanlarının terminolojisinin sadeleştirilerek, hedef kitle olarak tanımlanan adli bilim uzmanlarının, dilbilimcilerin ve hukukçuların alana ilişkin uzlaşısını

sağlamayı hedefleyen bu çalışmada mevcut ya da olası adli uygulamalar sadece betimlenmemekte, aynı zamanda adli süreçlerdeki dilsel yönelim ve önyargılar da eleştirel bir yaklaşımla irdelenmektedir. Yazarın aktardığı bilgi ve örnekler, sadece akademik anlamda dilbilimciler için değil, uygulamada çalışan adli bilim uzmanları ve hukukçular için de dikkate değer ve yol göstericidir.

Alanın gelişimi bakımından her ne kadar Avrupa ve Amerika öne çıksa da disiplinin Türkiye'deki karşılığı ortaya konulmakta, böylelikle yalnızca bir çeviri ya da aktarım değil, yerli bir konumlanmanın da sağlanması hedeflenmektedir. Bu bakımdan kavramsal çerçeveyi zenginleştirmek adına uluslararası yazında yer alan bazı klasikleşmiş kaynakların özgün metinlerine daha fazla yer verilebilecektiye de yazarın Türkçe yazını ve Türkiye merkezli ya da Türkçe veriyle yapılan çalışmaları merkeze alarak yerli bir çerçeve kurmayı amaçladığını ifade etmesi, bu tercihi anlamlı kılmaktadır.

Eserin yapısal anlamda öne çıkan yönü, teorik çerçevenin sade ve akıcı bir dille kurulmuş olmasıdır. Bununla beraber içerik bütünlüğü, metin kurgusu ve üslup bakımından bölümler arasındaki geçişler de son derece yerinde olup, okuyucunun dikkatini dağıtmadan bir konudan diğerine geçilmektedir. Yer verilen örnekler güncel ve yerel bağlamla ilişkili olduğundan, okuyucunun soyut kimi kavramları somutlaştırması kolaylaşmaktadır. Yazarın akademik üslubu, lisansüstü düzeyde araştırmacılar için yeterli derinliğe sahipken aynı zamanda sadeleştirilmiş anlatımı dolayısıyla uygulayıcı hukukçular, kolluk görevlileri ve diğer adli personelin de rahatlıkla takip edebileceği niteliktedir. Bu çok katmanlı tarz, eserin etki alanını genişleten önemli bir özelliktir.

Eser kapsamında toplumsal cinsiyet, çocuk adaleti ya da medya söylemi gibi daha spesifik konulara değinilip bunlara ilişkin ayrıntılı bölümlerle içerik bakımından zenginleştirme sağlanabileceksede yazarın bir plan ve öncelik anlayışı kapsamında bu derinliği ya da detaylandırmayı sağlamadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu konu, bir eksikliğin tespitinden çok gelecekte yapılabilecek genişletilmiş baskı çalışmaları için bir öneri olarak değerlendirilebilir.

Adli dilbilimin yalnızca bir uzmanlık alanı olarak değil, aynı zamanda adalet mekanizmasının bir bileşeni olma yönünün vurgulandığı bu çalışma; hem araştırmacılar hem de uygulayıcılar için sunduğu adli ve akademik perspektiflerle bir rehber niteliğindedir. Türkiye'de bu alanda yapılmış az sayıdaki çalışmanın biri olmasının ötesinde, adli süreçlerde dilin rolüne dair bütüncül bir farkındalık sağlamakta ve böylelikle hem akademik yazın hem de uygulama sahası için katkı

sunmaktadır. Adli dilbilimin Türkiye’de kurumsallaşması yolunda önemli bir eşik teşkil ettiğine inanılan kitap; hem disiplinler arası hem de eleştirel yaklaşımı, bununla birlikte kavramsal örneklerle zenginleştirilmiş yapısı dolayısıyla yalnızca bir başvuru kaynağı değil, aynı zamanda bir tartışma metni niteliğindedir. Yazarın hem akademik birikiminin hem de sahaya dair gözlemlerinin bir ürünü olan bu eserin gelecekte yapılacak çalışmalar için sağlam bir zemin sunduğu ve adalet sisteminde dil farkındalığını artıracığı ise kuşkusuzdur.